

Türk-Alman Saldırmazlık Paktı (18 Haziran 1941)

Resmî adı Türk Alman Dostluk Paktı olan Türk Alman Saldırmazlık Paktı, Türkiye Cumhuriyeti ile Nazi Almanya'sı arasında yapılan ve tarafların birbirlerinin aleyhinde 10 yıl süreyle askeri faaliyette bulunmayacağını öngören antlaşmadır. Antlaşmayı Almanya'nın Ankara büyükelçisi Franz von Papen ile Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu 18 Haziran 1941'de Ankara'da imzaladılar. Bu antlaşmayla Türk-Alman ilişkilerindeki belirsizlik ortamı sona erdi ve Türkiye savaşın dışında kalma imkânı buldu. Almanya ise Balkanların emniyetini sağlayarak, güney sınırından emin bir şekilde Sovyetler Birliği'ne saldırma olanağına kavuştu.

Bu antlaşma, Alman ordularının 1941 baharında Balkanlara doğru ilerlemesiyle gündeme geldi. Çünkü Türkiye o tarihe kadar savaşa girmemiş olmasına rağmen aslında tarafsız bir ülke değildi. Almanya'nın savaştığı İngiltere ve Yunanistan'la müttefikti. Türkiye'nin İngiltere ve Yunanistan'la yaptığı antlaşmalara göre belirli durumlarda Almanya'ya karşı savaş açma yükümlülüğü vardı. Bu yükümlülük özellikle Bulgaristan'ın savaşa katılması durumunda devreye giriyordu. 1934 yılında yapılan [Balkan Antantı](#)'na göre Türkiye, Yunanistan'ı Balkanlardan gelecek saldırılara karşı savunmakla yükümlüydü. Türkiye'nin bu yükümlülüğünü pekiştiren bir diğer antlaşma da 1939 yılının Ekim ayında İngiltere ve Fransa ile imzaladığı Üçlü İttifak Antlaşmasıydı. Bu antlaşmaya göre de Türkiye Yunanistan'ın savunulmasında İngiltere ve Fransa ile birlikte hareket etmeliydi. Türkiye bu antlaşmalar kapsamında 1940 sonbaharından itibaren Bulgaristan yönetimini uarmaya başlamış ve Yunanistan'a saldırması durumunda kendisine savaş ilan edeceklerini açıklamıştı. Türkiye'nin bu tavrı Türk-Alman ilişkilerinde de büyük bir gerginliğe yol açmaktaydı. Bulgarların Türk çekincesiyle savaşa katılmaktan kaçınması üzerine Berlin yönetimi Kasım ayında Türkiye'nin işgaline yönelik harekât planları hazırlamaya başladı. Türkiye ise Kasım ayından itibaren İngiltere ve Yunanistan ile temaslarını yoğunlaştırdı ve bu ülkelerin temsilcilerine Bulgaristan'ın savaşa katılması veya savaşın sınırlarına ulaşması durumunda taahhütlerini yerine getireceği konusunda güvenceler verdi.

Türkiye ile Almanya arasında artan gerilim 1940'ın son aylarında zirve noktasına ulaştı. Cumhurbaşkanı İnönü, Alman büyükelçisi Von Papen' ile görüştü ve Bulgaristan'ın savaşa katılması durumunda Türkiye'nin bunu kendi hayati çıkarlarına tehdit sayacağını ifade etti. Von Papen, görüşme sırasında Türkiye'ye çeşitli güvenceler vermek istediyse de Berlin yönetimi Türkiye'ye güvence verilmesini kabul etmedi. Hatta Aralık ayında Alman Dışişleri Bakanlığı, Von Papen'e Türk muhataplarıyla görüşmeleri kesmesi talimatını verdi. Ocak ayına gelindiğinde Alman yönetimi, Bulgar ordusuyla ortak bir savaş planı hazırlayarak 24 Şubat 1941'de Türkiye'ye karşı harekete geçmeye karar verdi. Türkiye ise İngiltere ile temaslarını yoğunlaştırarak Almanya'ya karşı Yunanistan ve Yugoslavya ile beraber olası bir Balkan cephesi fikrini değerlendirmeye başladı.

1941 yılının Ocak ayında Türk-Alman ilişkileri kopma noktasına gelmişti. Ancak bu süreçte yaşanan bir dizi gelişme savaşın eşiğindeki bu iki ülkenin uzlaşmasına olanak sağladı. Bu gelişmelerin ilki Almanya'nın Sovyetler Birliği'ne saldırma kararını kesinleştirmesiydi. 18 Aralık 1940 itibarıyla, Alman lider Hitler, ordu birliklerine gönderdiği talimatta 15 Mayıs'a kadar tüm hazırlıkların tamamlanmasını emretti. Ancak Alman Genel Kurmayı, hazırladığı raporda Türkiye ile yaşanacak olası bir savaşın uzun süreceğini ve Sovyet harekâtını geciktireceğini ifade etti. Bunun üzerine Hitler, Ocak ayı sonunda Ankara büyükelçisi Von Papen'e Türkiye ile görüşmelere yeniden başlamasını ve bir uzlaşma zemini bulmasını emretti.

Aynı dönemde Almanya'ya karşı olası bir Balkan cephesi ihtimali de gündemden düştü. Ocak ayında İngiltere'nin tüm ısrarlarına rağmen Yugoslavya, Almanya ve İtalya'nın yanında tavır aldı ve Bulgaristan ile bir dostluk anlaşması imzaladı. Şubat ayında ise İngiltere, Türkiye'nin teçhizat ve mühimmat yardımı taleplerini reddetti. Bu durumda Türkiye olası bir savaşta Almanya ve müttefiklerine karşı tek başına mücadele etmek zorunda kalacağını anladı ve savaş dışı kalma arayışını güçlendirdi.

Türkiye ve Almanya'nın uzlaşma arayışına girdiği Şubat ayında Bulgaristan da Türkiye ile yakınlaşmaya başladı. Çünkü Bulgaristan Almanya ile müttefik olmasına rağmen doğrudan sıcak savaşa girmek istemiyordu. Bu yüzden Türkiye ile ilişkilerini koruyarak Trakya bölgesinde bir cephe oluşmasına engel olmaya çalışıyordu. Bulgaristan'ın bu arayışı Türkiye'nin savaş dışı kalma çabalarıyla örtüştüğü için iki ülke Ocak ayı boyunca kendi aralarında olası bir saldırmazlık paktı için kapsamlı müzakereler yürüttüler. Müzakerelerin olumlu seyretmesi üzerine Şubat ayı başında Bulgar yetkililer, Almanlardan Türkiye'ye yönelik operasyonu Mart ayına kadar ertelemelerini istediler. 17 Şubat'ta ise Türk ve Bulgar heyetleri antlaşma metni üzerinde uzlaştıkları saldırmazlık antlaşmasını imzaladılar. Böylece Türkiye, Bulgaristan üzerinden Almanya ile savaşmak istemediğini açıkça ortaya koymuş oldu.

Türkiye'nin kaygılarını ve savaş dışı kalma çabalarını doğru okuyan Almanya'nın Ankara Büyükelçisi Von Papen, Ankara'nın asıl kaygısının Bulgaristan yönünden gelecek bir saldırı olduğunu tespit etti. Eğer Türkiye'nin bu kaygıları giderilirse Türkiye, Almanya'nın Bulgaristan inmesine ses çıkarmayacak ve savaş dışılığını sürdürecekti. Bu kapsamda Şubat ayı sonunda Berlin'e sunduğu raporda bizzat Hitler'in Cumhurbaşkanı İnönü'ye mektup göndermesinin ve Türkiye'nin bu endişelerine yönelik güvenceler vermesinin meseleyi çözeceğini ifade etti. Bu çerçevede oluşturulan mektupta Hitler, Türkiye'nin toprak bütünlüğüne duyduğu saygıyı dile getirdi ve Bulgaristan'da ilerleyen Alman birliklerinin, Türk sınırından, yanlış anlaşılmalara meydan vermeyecek kadar uzak kalmalarını emrettiğini yazdı. Von Papen'in bu mektubu İnönü'ye sunarken Alman birliklerinin Türk sınırına 30 km'den fazla yaklaşmayacağına dair güvence verdi. Başta İnönü olmak üzere Türk tarafı bu mektubu çok olumlu karşıladı ve ne Bulgaristan'ın 1 Mart'ta Almanya ile ittifaka katılmasına ne de Alman ordularının Bulgaristan'a girmesine ses çıkarmadı. Mektubun ardından Türk-Alman ilişkilerinde gözle görülür bir iyileşme sağlandı ve o sırada Ankara'da bulunan İngiliz Dışişleri Bakanı Eden, Türk muhataplarını savaşa katılma konusunda ikna etmeyi başaramadı. Cumhurbaşkanı İnönü de 12 Mart'ta Hitler'in mektubuna Türkiye'nin tarafsızlığını vurgulayan dostane bir cevap kaleme aldı. İnönü'nün mektubunu bizzat Türkiye'nin Berlin Büyükelçisi Hüsrev Gerede Hitler'e takdim etti. Bu sırada Hitler, Gerede'ye, Sovyetlerle Türkiye üzerine yaptığı görüşmenin tutanaklarını sundu. Bu tutanaklara göre Sovyetler Birliği, Türk Boğazlarında deniz ve hava üsleri talep ediyor ve Montrö'nün kendi lehine değiştirilmesini istiyordu. Hitler bu tutanaklardan hareketle Türkiye'yi Rus tehdidinden ülkesinin koruduğunu ifade etti ve Almanya ile Türkiye'nin işbirliği yapması gerektiğini dile getirdi. Hitler'in bu tavrı Türkiye tarafından olumlu karşılandı ve iki ülke arasında yakınlaşma başladı. Von Papen de Hitler'e yazdığı raporda Türkiye'nin tutumunu değiştirdiğini ve Almanya'ya olan bakışın geliştiğini ifade etti.

1941 Nisan ayı başında Irak'ta Râşit Ali Geylanî önderliğinde İngiliz karşıtı bir darbe gerçekleşti. Darbeyi desteklemek isteyen Almanlar, Irak'a asker ve teçhizat sevk edebilmek için hızla Türkiye'yi kendi yanlarına çekmek istiyorlardı. Bu kapsamda 9 Nisan'da Berlin'deki Türk Büyükelçisi Gerede'yle görüşen Alman Dışişleri Bakanı Joachim von Ribbentrop, Hitler'in Almanya'nın eski dostlarını tekrar kendi safında görmekten memnun olacağını belirtti ve Almanya'yla ittifakını yenileyen eski müttefiklerin hepsinin revizyonist toprak taleplerini karşılama imkânı bulduklarını söyledi. Bulgaristan ve Macaristan için yürütülen bu sürecin şimdi Yunanistan ve Sırbistan'a karşı yürütülen operasyonlarda da dikkate alınacağını ifade eden von Ribbentrop, böylece, Almanya yanında savaşa katılması karşılığında Ege'de Türkiye lehine

birtakım düzenlemeler yapılabileceği imasında bulundu. Türkiye'ye yönelik adımlarını hızlandırmak isteyen Alman yönetimi 12 Nisan'da görüş alış verişinde bulunmak için Von Papen'i Berlin'e çağırdılar. Berlin'den yapılan görüşmelerde von Ribbentrop, Von Papen'den Türkleri Almanya'nın yanında yer almaya ikna etmesini istedi. Hitler ise Türkiye konusunda daha gerçekçiydi ve beklentilerini saldırmazlık ve askeri geçiş antlaşmalarıyla sınırlı tuttu. Karşılığında Türkiye'ye Batı Trakya ve Ege adalarından toprak teklif edebileceğini söyledi.

Nisan ayında yaşanan gelişmeler Türkiye'nin Almanya'dan gelecek olası tekliflere karşı oldukça açık olmasını sağladı. Bu süreçte askeri bir darbeye İngiltere'nin tarafına geçen Yugoslavya, iki hafta, Yunanistan ise üç hafta içerisinde Alman orduları tarafından ele geçirildi. Hatırı sayılır ordulara sahip olan bu iki Balkan ülkesinin, Almanya'ya karşı direnç gösterememesi ve İngiltere'nin savaşa sürüklediği bu ülkelerin ezilmesine izin vermesi Türk tarafının meseleye bakışını oldukça değiştirdi. Türkiye, Nisan ayından itibaren İngiltere'den gelen savaşa davet çağrılarını dikkate almamaya başladı. Ankara yönetimi, İngiltere'nin destek veremeyeceği ülkeleri bile savaşa çekmekte tereddüt etmediğini görmüş ve benzer bir durumla karşılaşmamak için Almanya ile ilişkilerini düzeltme arayışına girmişti. Bu kapsamda Von Papen, Mayıs ayında yeni bir antlaşma teklifi ile Türkiye'ye dönünce Ankara yönetimi meseleye oldukça olumlu yaklaştı.

12 Mayıs'ta von Papen Saraçoğlu ile yaptığı görüşmede Balkan hareketinin sona erdiğini ve Hitler'in Türkiye'ye verdiği sözü tuttuğunu söyledi. Daha sonra da "şimdi mesele Türkiye'nin politikasında kesin bir değişikliğe hazırlanması hususudur" diyerek Almanya'nın antlaşma teklifini ana hatlarıyla ifade etti. Buna göre Alman ordusu Türk sınırından uzakta kalmaya devam edecek, Türkiye'nin Boğazlar başta olmak üzere tüm egemenlik haklarına saygı duyacak, Trakya ve Ege Adaları başta olmak üzere Türkiye'nin güvenlik sahasını oluşturan bölgelerde Türkiye'nin lehine toprak düzenlemeleri yapılacak, Türkiye ekonomik ve askerî açıdan desteklenecek ve Türkiye'nin daha önce yaptığı uluslararası antlaşmalara saygı duyulacaktı. Tüm bunlara karşılık Almanya, Türkiye ile bir saldırmazlık antlaşması imzalamayı ve topraklarından teçhizat geçirme hakkı elde etmeyi istiyordu.

Saraçoğlu görüşmesinden iki gün sonra von Papen bu sefer doğrudan Cumhurbaşkanı İnönü ile görüştü. Bu görüşmede von Papen, Sovyetler Birliği'nin Boğazlar başta üzere Türkiye aleyhine getirdiği toprak taleplerine vurgu yaptı ve Almanya'nın tutumunun Türkiye'nin tavrına bağlı olduğunu ifade etti. Eğer Türkiye, Almanya ile birlikte hareket etmek isterse Almanya kendi çıkarları gereği zaten Rusya yerine Türkiye ile hareket etmeyi tercih edecekti. İnönü bu noktada bir saldırmazlık ve dostluk antlaşmasına hazır olduklarını belirtti. İnönü'ye göre eğer Almanya başka ülkelerle Türkiye'nin aleyhine işbirliğine girmeyeceğine söz verirse Türkiye de Almanya'nın çıkarları aleyhine hiçbir işin içine girmeyeceğine söz verebilirdi.

Türkiye'nin cevabından memnun kalan Berlin yönetimi bir antlaşma taslağını Von Papen'e gönderdi. Bu taslağa göre Almanlar sadece bir dostluk ve saldırmazlık antlaşması talep etmiyor gizli protokole ekledikleri maddelerle Irak'ta devam eden İngiliz karşıtı harekete Türkiye üzerinden asker ve teçhizat göndermek istiyorlardı. Buna karşılık Türkiye'ye yakın çevresinde toprak vaatlerinde bulunuyorlardı. Bu kapsamda Alman Dışişleri Bakanı Joachim von Ribbentrop, 17 Mayıs'ta von Papen'e çektiği telgrafta kapsamlı talimatlar gönderdi. von Ribbentrop yapılacak antlaşmada silahların ve savaş malzemesinin sınırsız olarak ülkeden geçirilmesini sağlayacak ve Alman birliklerinin tebdili kıyafetle ülkeden geçişini düzenleyecek gizli hükümlerin bulunmasını istedi. Buna karşılık von Papen'e Edirne sınırında ölçüsü belirli değişiklikler ve Ege adalarından toprak vadedebileceğini söyledi. Büyükelçi de bu taslağı 23 Mayıs'ta Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Numan Menemencioğlu'na sundu. Türkiye bu teklife karşılık 26 Mayıs'ta

Menemencioğlu'nun ağızından Almanya'ya herhangi bir toprak talebi olmadığını ve gizli antlaşma kavramının İngilizlere verdikleri söze aykırı olduğunu belirtti. Von Papen, Türkiye'nin bu tutumunu Berlin'e bildirince Dışişleri Bakanı von Ribbentrop: "Belki de İngiliz tarafında kalmakla bizim tarafımıza geçmek arasındaki tereddütleri, İngiltere'nin yanında daha uygun koşullar elde edecekleri düşüncesinden kaynaklanıyor" yorumunda bulundu. Ancak Türkiye'nin tutumunu iyi kavrayan von Papen, von Ribbentrop'a "Türkiye'nin bizimle İngiltere arasında Pazar yerinde bir alıcı gibi tereddüt içinde gidip geldiği görüşü yanlıştır. Yanlış olmaktan da öte buradaki devlet adamlarının özellikle Cumhurbaşkanı'nın prestijinin ve fikir yapısının anlaşılmasını gösterir. Türk Hükümetinin bizim önereceğimiz bir iki ada ve İngilizlerin önereceği Suriye hududundaki ufak tefek bir tadilat uğruna saygınlığını kurban edeceği görüşü son derece hatalıdır." cevabını verdi.

Türk ve Alman komisyonları transit geçiş hakkı konusunda olası formüller üzerinde görüşürken 28 Mayıs'ta Irak'taki İngiliz karşıtı hükümet devrildi ve Almanların transit geçiş talepleri, anlamını yitirdi. Bunun üzerine taraflar daha çok saldırmazlık antlaşmasının hükümleri konusunda müzakere etmeye başladılar. Almanlar, antlaşma metninde Türk-İngiliz ittifakına dair bir ifade bulunmasını istemiyorlardı. Ancak Türk tarafı Almanya'yla yapacağı antlaşmanın Türk-İngiliz antlaşmasının hükümleriyle çelişmemesine büyük önem veriyordu. Bu sebeple görüşmeler Haziran ayına sarktı. Bu süreçte von Papen, Joachim von Ribbentrop'a gönderdiği raporunda Türklerin, toprak vaadi karşılığında İngilizlerle yaptıkları anlaşmayı feshetmeyeceklerini ve dolayısıyla ön koşul olmadan Türk-Alman saldırmazlık antlaşmasının imzalanması gerektiğini bildirdi. Sovyetler Birliği'ne saldırmadan önce güney kanadığını güvence altına almak isteyen Berlin yönetimi bu rapor doğrultusunda hareket etti ve Alman Dışişleri Bakanı von Ribbentrop 13 Haziran'dan von Papen'e gönderdiği mektupta kendisinden Türkiye'nin tarafsızlığına odaklanan bir antlaşma metnini imza etmesini istedi. Bunun üzerine von Papen ve Saraçoğlu 14 Haziran'da antlaşmanın nihai metni üzerinde uzlaştılar. Bu metin 17 Haziran'da Berlin tarafından da onaylanınca, ertesi gün 18 Haziran 1941'de Ankara'da Franz von Papen ile Şükrü Saraçoğlu tarafından imzalandı. Resmi adı Türk Alman Dostluk Paktı olan bu antlaşma "Türkiye Cumhuriyeti ve Alman İmparatorluğu aralarındaki ilişkileri karşılıklı güven ve samimi bir dostluk esasına oturtmak isteğiyle ve her birinin mevcut uluslararası yükümlülükleri saklı kalmak üzere bir antlaşmaya yapmaya karar vermişlerdir." girişiyle başlıyor ve üç maddeden oluşuyordu:

Madde 1: Türkiye Cumhuriyeti ve Alman İmparatorluğu birbirlerinin topraklarının dokunulmazlığına ve bütünlüğüne karşılıklı olarak saygı göstermeyi; doğrudan ya da dolaylı olarak, birbirlerine karşı herhangi bir harekattan kaçınmayı taahhüt ederler.

Madde 2: Türkiye Cumhuriyeti ve Alman İmparatorluğu, ortak çıkarlarını ilgilendiren her türlü konunun çözümü için birbirleriyle dostane temasta bulunmayı taahhüt ederler.

Madde 3: İmzası günü yürürlüğe girecek olan bu antlaşma 10 yıl süre için geçerlidir. Taraflar antlaşmanın süresinin uzatılma konusunu, zamanı gelince, kendi aralarında kararlaştıracaklardır.

Antlaşma metni savaşın dışında kalmaya çalışan Türkiye açısından büyük bir başarıydı. Metnin giriş bölümü sayesinde Türkiye kendi topraklarını İngiltere aleyhine kullandırmayacağını Almanya'ya kabul ettirmeyi başarmıştı. Ayrıca antlaşmanın birinci maddesiyle Türkiye, kendi topraklarını Almanya aleyhine kullandırmayacağı sözünü vererek İngilizlerin olası taleplerine karşı önemli bir set çekiyordu. Böylece Türkiye savaşın iki ana aktörüyle aynı anda dostane ilişki kurmayı başarıyor ve savaşın dışında kalacağını uluslararası antlaşmalarla hüküm altına alıyordu.

Almanya açısından da antlaşma önemli kazanımlar sunmaktaydı. Öncelikle antlaşmanın imzalanmasından 4 gün sonra başlayacak Rusya saldırısı öncesinde Almanya kendi güney kanadını güvence altına alıyordu. Ayrıca yine bu antlaşmayla Almanya yakında saldıracağı Rusya'nın İngiltere'den yardım almasını güçleştiriyor ve başta Boğazlar olmak üzere Türk hava sahasını ve topraklarını müttefiklerin kullanımına kapatıyordu.

Türkiye'nin böyle bir antlaşma imzalamasından en çok rahatsız olan ülke doğal olarak İngiltere'ydi. Ancak müzakere süreci boyunca Türkiye, Almanya ile yaptığı tüm görüşmeleri eşzamanlı bir şekilde İngiltere'ye bildirmişti. Ayrıca Türk diplomatları İngiliz muhataplarını bu antlaşmanın Türkiye'nin lehine olduğu kadar İngiltere'nin de çıkarlarına uygun olduğunu ifade etmişlerdi. Çünkü Almanya'nın Balkan seferi sırasında İngiltere'nin müttefikleri tek tek ezilmiş ve Mihver Devletleri bütün coğrafyaya hâkim olmuşlardı. Ankara yönetimine göre Türkiye bu antlaşmayla Alman ilerleyişini sınırlandırarak İngiltere'nin Doğu Akdeniz'deki varlığını güvence altına alıyordu. Türkiye'nin bu yaklaşımı İngiliz hükümeti tarafından da kısmen kabul edildi. İngilizler Türk-Alman Antlaşmasına rağmen Türkiye ile ilişkilerini korumaya özen gösterdiler ve Amerika'nın Türkiye'ye cezalandırmak için askıya aldığı yardım programını yeniden başlattılar. Çünkü İngiliz Başbakan Churchill'e göre Türkiye'nin kaybedilmesi demek tüm Orta Doğu'nun kaybedilmesi demektir ve bu yüzden "aklı başında hiç kimse" Türkiye'yi savaşa girmeye zorlayamazdı.

Türk-Alman saldırmazlık ve dostluk antlaşmasının imzalanmasından 4 gün sonra Almanya, Sovyetler Birliği'ne savaş ilan etti. Almanya'nın Sovyetler Birliği'ne savaş açması, Türk-Alman ilişkilerinde yeni bir sayfa açtı. Özellikle savaşın ilk aylarında Almanların hızla ilerleyerek Moskova önlerine ulaşması Türkiye'de Alman taraftarlığını ve Turancılık fikrini güçlendirdi. İngilizlerin tüm itirazlarına rağmen Türkiye, Almanlarla arka arkaya ticaret antlaşmaları imzalamaya başladı. Ekim ayında imzalanan ticaret antlaşmasına göre Türkiye, Almanya'dan askeri teçhizat almaya ve karşılığında daha önce İngilizlere satmaya söz verdiği yıllık 45 bin ton kromu satmaya başladı. Üstelik bu ticaretin gerçekleşmesi için Almanya, Türkiye'ye 117 lokomotif ve 1.250 yük vagonu sağlayacaktı. Bu antlaşmayı 1942 yılında yeni bir kredi antlaşması takip etti ve Almanya, Türkiye'ye kendisinden silah alması için 100 bin Mark değerinde kredi vermeyi kabul etti. Böylece Türkiye, Almanya'nın ekonomik nüfuz sahasına girdi.

Türk-Alman ilişkileri 1943 yılından itibaren yeniden değişti. 1943 yılı boyunca arka arkaya zafer kazanan Müttefikler, Türkiye'nin kendi yanlarında savaşa katılması ve Türkiye üzerinden Balkanlar'a yönelik yeni bir cephe açılması için talepte bulunmaya başladılar. Bu taleplere rağmen Türkiye 1944 baharına kadar tarafsızlığını korumayı başardı ve denge politikasını sürdürdü. Ancak bu tarihten itibaren müttefik baskılarına daha fazla dayanamayan Ankara Nisan ayında Almanya'ya krom satışını durdurdu ve Ağustos ayında Berlin'le diplomatik ilişkilerini sonlandırdı. 23 Şubat 1945'te ise Türkiye savaş sonrası dünya düzeninde yerini alabilmek için Almanya'ya savaş ilan etti.

Türkiye'nin Nazi Almanya'sı ile savaş yıllarında bir dostluk antlaşması imzalaması hem yurtiçinde hem de yurtdışında uzun süre çeşitli eleştirilere sebep oldu. Ancak bu eleştirilere karşılık Cumhurbaşkanı İnönü, Kasım 1945'te meclis kürsüsünden şu cevabı vererek Türkiye'nin durumunu özetlemişti: "Memleket, Mihver'in bütün kuvvetlerine karşı yalnız başına dururken, Amerika harpte yokken, İngiltere bütün kuvvetlerini kendi adalarını korumak için çekmişken ve Sovyetler, Almanlara saldırmazlık antlaşması ile bağlıyken, Almanların bize saldırmayacaklarını kâğıt üzerine koyma garantisini reddetmemiz bizden ne hakla beklenebilirdi."

KAYNAKÇA

Arşiv Malzemeleri

Türkiye Dış Politikasında 50 Yıl İkinci Dünya Savaşı Yılları, Dışişleri Bakanlığı Yayınları, Ankara 1973.

Documents On German Foreign Policy 1919-1945 Series D, C. IX-XII.

Diğer Kaynaklar

Churchill, Winston, **The Second World War, Volume 3: The Grand Alliance**, Penguin Classics, U.K. London 2005.

Deringil, Selim, **Denge Oyunu İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Dış Politikası**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2012.

Domarus Max, **Proklamationen 1932-1945: Kommentiert Von Einem Deutschen Zeitgenossen**, Bolchazy-Carducci Publishers, U.S.A. Chicago 1988.

Eden, Anthony, **The Memoirs Of Anthony Eden: The Reckoning**, Houghton Mifflin Co, U.S.A. Boston 1965.

İnönü'nün Söylev Ve Demeçleri, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, Ankara 1946.

Oran, Baskın, **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt I:1919-1980**, İletişim Yayınları, İstanbul 2009.

Sediroğlu, Serdar Cem, **Türk Basını Ekseninde Anılar Ve Arşiv Belgelerinde Türk Silahlı Kuvvetleri**, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul 2014.

Soysal, İsmail, **Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları 1. Cilt (1920-1945): Tarihçeleri Ve Açıklamaları İle Birlikte**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2018.

Von Papen, Franz, **Memoirs, Andre Deutsch, Deutschland**, Berlin 1952.

Yılmazata, Orlando Mehmet, **Alman Arşiv Belgelerine Göre Hitler Rejiminin Türkiye'deki Faaliyetleri (1933-1945)**, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul 2014

29/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/turk-alman-saldirmazlik-pakti-18-haziran-1941/?pdf=6896> adresinden erişilmiştir